

сутнісну характеристику особистості, свій спосіб буття в професії. Проявом суб'єктності вчителя є його авторство щодо цілепокладання, змісту та способів педагогічної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 217 с.
2. Анисимова В. В. Педагогическая система учителя: авторский поиск и становление / В. В. Анисимова. – Волгоград : Перемена, 2004. – 187 с.
3. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал / Л.М. Митина. – М. : Дело, 1994. – 176 с.
4. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. / В. А. Семиченко. – К. : Вища шк., 2004. – 335 с.

Кузнєцова Н. В., к.п.н., доцент,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова (м. Одеса)

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Конкурентноздатність країни пов'язана з якістю вищої освіти, чим і обумовлена соціальна відповідальність останньої. Крім цього, соціальна відповідальність освіти передбачає вимогу бачити «моральну вартість» усіх компонентів якості освіти, а саме: процесу, умов і результатів.

Проблема соціальної відповідальності вищої освіти не стала предметом сучасних досліджень у галузі філософії і соціології освіти, а також історії та теорії педагогіки вищої школи. Під соціальною відповідальністю вищої освіти розуміємо відповідальність вищих навчальних закладів, зокрема, університетів як соціального інституту перед суспільством за результати і якість своєї професійної діяльності.

У системі вищої освіти будь-якої країни формується інтелектуальна еліта нації. Фахівці з вищою освітою є показником освіченості, цивілізованості країни, її професійного, наукового потенціалу і конкурентоспроможності. Стрімкий процес девальвації значущості і якості вищої освіти в Україні привів до того, що випускники університетів не відповідають багатьом вимогам до фахівців з університетською освітою. Соціально відповідальна вища освіта має забезпечити високий рівень реалізації не тільки традиційних – навчальної і дослідницької функцій, але і нових – інноваційної і підприємницької. В умовах аномічності українського суспільства особливу увагу треба надати виконанню культурологічної функції вищої освіти.

Якщо говорити про тенденції розвитку вищої освіти, які є викликами останнього часу і виявляються найбільш суперечливими з точки зору відповідності сучасних університетів принципам і цінностям ідеальної класичної

моделі, то необхідно назвати прагматизацію вищої освіти, виникнення сервісної функції вищої освіти і ринку освітніх послуг, стихійну комерціалізацію освітніх і наукових процесів тощо. Крім зазначених тенденцій для України, як і для інших пострадянських країн, актуальною є проблема масової «університетизації» системи вищої освіти, збільшення кількості вищих навчальних закладів і, відповідно, кількості студентів, і, як наслідок, девальвації значущості як вищої освіти взагалі, так і університетського диплому, зокрема.

Аналіз проблеми соціальної відповідальності вищої освіти неможливий без вивчення чинників, які у найбільшій мірі вплинули на розвиток університетських моделей у XX і XXI століттях. Найважливішими факторами змін у функціонуванні класичних університетів є глобалізація, інтернаціоналізація, масовизація вищої освіти, проблема фінансування університетів, використання нових технологій навчання.

Стрімке зростання кількості університетів (педагогічних, гуманітарних, технічних тощо) у системі вищої освіти України спричинило девальвацію університетської освіти, яка раніше була еталоном освіченості і професійної підготовки.

Аналіз процесів, які відбуваються у сфері вищої освіти України, неможливий без урахування параметру аномічності сучасного українського суспільства.

Багаторічний стаж роботи зі студентами, постійні спостереження за ними дозволяють констатувати не тільки різке зниження суспільної активності протягом 1990-х і 2000-х років у порівнянні з 1970-ми і 1980-ми роками, але і виникнення проблеми абсентеїзму (відчуженості) у студентському середовищі. Ця проблема фіксується нами не стільки у класичному розумінні соціального відчуження, скільки у значенні відстороненості студентів від суспільного життя і явне домінування проблем, пов'язаних із задоволенням індивідуальних потреб. Індивідуалізація ціннісних орієнтацій фіксується й іншими дослідниками та пов'язується із збільшенням цінності індивідуального людського існування і зменшенням орієнтації на широку людську спільноту.

Дієвим засобом подолання відчуження у студентському середовищі може бути створення різних спільнот соціального спрямування, у яких комунікація здійснюється за принципом «рівний-рівному». Основними формами діяльності в них має бути спілкування і соціально орієнтована діяльність, наприклад, волонтерська. Крім цього, як навчальні курси, так і позааудиторну діяльність здобувачів вищої освіти варто доповнити модулем, який ми умовно назвали «Велич особистості». Треба знайомити молодь з особистостями, які всупереч часу зробили вагомий внесок у збереження і розвиток людських чеснот, запропонували і реалізували важливі соціальні проекти. Вважаємо, що патріотичне виховання студентів доцільно здійснювати не абстрактно, а на місцевому матеріалі, наприклад, залучаючи їх до вивчення і розробки пошукових проектів щодо видатних громадян (наприклад, в Одесі - М. М. Ланге, С. Корольов, С. Уточкін, Б. Литвак та ін.).

Плагіат є наступним негативним явищем, широко розповсюдженим у системі вищої освіти. На жаль, до нього долучені всі суб'єкти освітнього

процесу. Проблема полягає в тому, що свідомість студентів деформована плагіатом ще зі шкільної парти. Крім цього все більш досконалими технічно стають власне шахрайські методи приховування плагіату в академічних роботах різного рівня: від реферату до докторської дисертації. В Україні виникла ціла індустрія написання, редагування, видання робіт з використанням плагіату і його маскуванням, про що свідчать оголошення в Інтернеті. Тому шляхи подолання цього явища бачимо у двох напрямках. Перший пов'язаний з просвітницькою роботою. Другий – з розробкою системи мір покарання за використання плагіату, як це відбувається у цивілізованих країнах.

Окремо слід зазначити соціальну відповідальність за реформи у сфері освіти. Безумовно, освіта як одна з соціальних підсистем має бути гнучкою і динамічною. Разом з тим, недопустимим є запровадження масштабних змін у структуру і зміст різних ланок освіти без належного їх апробування. Розбалансованість системи освіти є не лише фактором зниження її якості, а і чинником загальної соціальної нестабільності.

Ніколенко О. М., д.філол.н.,
професор, Полтавський
національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
(м. Полтава)

ГОЛОКОСТ – ВІЧНИЙ УРОК ЛЮДСТВУ (ВИХОВАННЯ ПРОТИДІЇ РАСИЗМУ Й КСЕНОФОБІЇ НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА КІНОМИСТЕЦТВА)

У зв'язку із кризовими явищами сучасного суспільства, поширенням воєнних конфліктів у деяких регіонах світу та зростанням напруги у соціально-політичних відносинах між країнами напрочуд актуальною є боротьба за мир і виховання в молоді поваги й толерантного ставлення до представників різних рас, національностей, вірувань і традицій. Новітня художня література й кіномистецтво гостро реагують на виклики сучасності. Культура завжди була й залишається потужним засобом протидії таким негативним явищам, як расизм і ксенофобія. Тому в сучасний період з'явилося чимало творів зарубіжних письменників (Т. Кінілі, Е.-Е. Шмітт, М. Зузак, Дж. Бойн та ін.) на тему Другої світової війни й Голокосту, які дають можливість поколінню третього тисячоліття переосмислити трагічні явища минулого і не допустити їх у теперішній час. Не випадково, що ці літературні тексти талановито екранізовані видатними режисерами світу (С. Спілберг, М. Поланські, М. Херман та ін.). Ставши популярними на різних континентах, літературні твори й кінофільми на тему Другої світової війни й Голокосту дають молодим людям, які не були учасниками тих далеких подій, особливий духовний досвід і нове бачення проблем сучасного суспільства.